

Rudolf Fürst

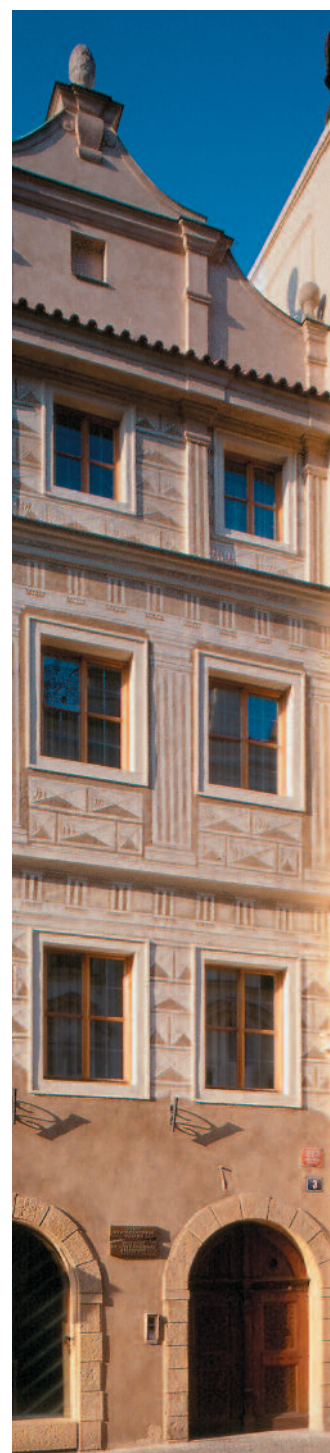
Funguje formát Čína + 16 postkomunistických států?

SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ

Zájem Číny o Evropu neustále sílí, soustřeďuje se zejména na velké státy jako Německo, Francie, Velká Británie. Souběžně s tím narůstá také relevance nových členských zemí EU z bývalého východního bloku.

Význam Evropy pro Čínu je přednostně určen ekonomickými zájmy a návazností na dopravní a logistickou infrastrukturu, kterou chce Čína vybudovat napříč eurasijským kontinentem.

Česká pozice ve formátu ČLR+16 je výhodnější než zůstat mimo něj, protože malé státy by v bilaterální agendě s Čínou byly marginalizovány. Formát 1+16 sám o sobě negeneruje očekávané ekonomické výsledky především v obchodě, přesto je možno nárůst investic z Číny zaznamenat.

Úvod

Policy paper z února 2015 *Čína znovu objevuje bývalou východní Evropu: Důvod k radosti či obavám?* se zabýval vznikem formátu 1+16 a místem České republiky v něm. S odstupem dvou a půl roku z hlediska použitých dat, s využitím stejného konceptu národního zájmu a metodologického postupu ratingů, se nyní pokusme tento regionální formát zhodnotit. Záběr výzkumu se tentokrát zmenšil výhradně na evropské členské země formátu šestnáctky, bez vnějších blízkých aktérů Běloruska, Moldavska a Ukrajiny.

Překážkou v hodnocení reálného přílivu investic je zpoždění statistik s více jak dvouletým odstupem. Země přijímající čínské investice nepovažují čínská data za metodologicky a věcně dostatečně spolehlivá, velké investiční projekty se realizují v průběhu let po částech a jejich účetní evidence se rozkládá na dlouhou dobu. Některé z podniků příjemců investic jsou registrovány v daňově zvýhodněných lokacích mimo dosah národních statistik. K hodnocení investic tento paper přihlíží s ohledem na aktuální vývoj v jednotlivých zemích a ve srovnání s dobou posledního výstupu z roku 2015.

Charakteristiky formátu 1+16 uvedené v předchozím policy paperu, který slouží jako východisko pro porovnání, zůstaly neměnné:

- Asymetrický charakter formátu mezi velmocí ČLR a 16 státy tvořícími různorodou skupinu, která nemá vůli ani schopnost vytvořit sjednocenou lobby.
- Formát 1+16 podstatnou měrou neřeší možnosti zvýšeného přístupu evropských partnerů na čínský trh, v tomto směru je důležitější platformou strategické partnerství EU-ČLR, například alespoň v případě obchodních sporů.
- Země šestnáctky tvoří strukturálně nesourodou skupinu, ve které Balkán podstatně více vyhovuje investičním nabídkám Číny pro výstavbu infrastruktury a pro investice do energetiky.
- Nesoulad mezi oficiálním diplomatickým tónem agendy na vysoké politické úrovni a vnitřním hodnocením formátu 1+16 v expertní sféře.
- Nevůle Bruselu vůči podivnému organizačnímu formátu nad rámec strategického partnerství EU-ČLR je pochopitelná. Politické a ekonomické preference zemí šestnáctky však stále vyznívají jednoznačně ve prospěch EU. Čína není schopna nabídnout alternativu pro změnu racionální volby v politice nových členských států EU.

Co se změnilo?

Sdružení 1+16 rozšiřuje a prohlubuje své institucionální ukotvení. Mimo stálý Sekretariát v Pekingu, sídlící na Ministerstvu zahraničních věcí ČLR, a každoroční summity na úrovni předsedů vlád, jsou již v provozu nebo ve stadiu zřízení instituce ve formátu Rady ministrů pro ekonomiku a obchod (1krát za dva roky). Dále byly ustanoveny Obchodní komora (v Polsku), Agentura pro rozvoj investic (ČLR a Polsko), Federace pro rozvoj zemědělství (Bulharsko), Federace pro regionální zástupce (ČR), Federace pro rozvoj dopravy a infrastruktury (Srbsko), Sdružení pro lesní hospodářství (Slovinsko), Centrum pro spolupráci think tanků (ČLR) a Středisko pro transfer technologií (Slovensko a ČLR).

Agenda 1+16 byla oficiálně prohlášena za integrovanou součást čínského transkontinentálního projektu „One Belt One Road“ (OBOR). Jedná se o grandiózní plán vytvořit systém ekonomických, dopravních a infrastrukturních koridorů, které spojí území Číny se střední Asií, Středním východem, východní Evropou, až po západní Evropu (tj. EU), dále pak s jihovýchodní a jižní Asií, a s africkým kontinentem. Souhrnný projekt OBOR spojuje dvě části: pozemní trasu, tzv. *Silk Road Economic Belt*, a jižní, námořní trasu *21st Century Maritime Silk Road*. Důraz na infrastrukturu staví do popředí důležitosti projekty spojující námořní přístavy s pozemními dopravními cestami do střední a západní Evropy, konkrétně zejména v napojení přístavu Pireus na železniční koridor přes Bělehrad do Budapešti. Další důležitý železniční koridor jde přes území Polska do Německa a dále na západ. Novým strategickým projektem je Freeport Riga, napojený na transsibiřskou železnici, s potenciálem zajištění spojení přes území Lotyšska do Polska. Dalším novým projektem ve fázi počínající realizace je rozšíření litevského přístavu Klaipeda a vybudování spojení do průmyslového parku budovaného čínskými investory u Minska (v Bělorusku).

K zemím, které registrují evidentní (a nejen slibované) investice, patří zejména Srbsko a Bosna a Hercegovina.

Pozoruhodný vzestup investiční činnosti ČLR zaznamenala také ČR, kde ohlášený příliv akvizic a investic v roce 2016 směřuje do finančního sektoru, letecké dopravy, strojírenského a leteckého průmyslu, médií, potravinářského průmyslu a do zdravotnictví.

Čínské investice na Balkáně často směřují do výstavby tepelných elektráren, které zatěžují emisemi životní prostředí, současně jsou ale některé čínské firmy schopny poskytovat dodávky na vyšší technologické úrovni, se snahou získat osvědčení pro vnitřní prostor EU. Čínský průnik do zemí šestnáctky tím sleduje záměr etablovat se jako technologicky přijatelný partner a získat kladné reference.

K zemím, které registrují evidentní investice, patří zejména Srbsko a Bosna a Hercegovina. Pozoruhodný vzestup investiční činnosti ČLR zaznamenala také ČR.

Aktualizované schéma 2016

Pořadí kritérií:

Z pohledu evropských států (1–6): 1. Politická relevance Číny. 2. Relevance Číny jako obchodního partnera. 3. Relevance Číny jako investora. 4. Konsenzus v pohledu na ekonomickou spolupráci s Čínou. 5. Konsenzus ohledně politických kontaktů s Čínou. 6. Politická přijatelnost Číny.

Z pohledu Číny (7–9): 7. Politická relevance partnerů. 8. Relevance obchodu s nimi. 9. Relevance investic (z ČLR) do těchto zemí.

***Stav hodnot v r. 2014/aktualizace v r. 2016 (celkem v r. 2016).**

4

	Čína z pohledu individuálních států							Státy z pohledu Číny				Průměr celkem
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	Průměr 1–6	7.	8.	9.	Průměr 7–9	
ČR	5/8	3/4	2/6	8/8	6/7	3/3	5/6	2/4	2/3	2/5	2/4	3/5
Maďarsko	8/8	3/3	8/5	10/10	9/9	9/9	8/7	3/4	2/3	4/4	3/4	5/6
Polsko	6/7	7/5	3/3	8/8	6/6	6/6	6/6	4/4	4/3	3/3	4/3	5/5
Slovensko	3/3	3/2	2/1	7/6	7/5	7/5	5/4	2/2	1/1	1/1	1/1	3/3
Estonsko	3/3	1/1	1/1	6/6	7/7	3/3	4/4	2/2	1/1	1/1	1/1	2/2
Litva	4/4	1/1	1/4	7/7	8/8	2/2	4/4	2/2	1/1	1/3	1/2	3/3
Lotyšsko	4/7	1/1	1/5	7/7	7/7	3/3	4/5	2/4	1/2	1/5	1/4	3/4
Albánie	7/6	4/4	2/5	10/10	10/9	8/8	7/7	3/3	2/2	1/3	2/3	4/5
Bulharsko	8/8	6/5	5/5	10/10	8/8	9/9	8/8	4/4	3/3	6/6	4/4	6/6
Bosna/Herc.	5/5	3/3	2/6	7/9	6/6	7/8	5/6	2/1	1/2	2/5	2/4	3/4
Černá Hora	5/5	5/5	1/3	7/7	6/6	8/8	5/6	1/1	1/1	1/1	1/1	3/3
Chorvatsko	4/4	4/3	1/1	6/6	4/4	5/5	4/4	2/2	3/1	1/1	2/1	3/3
Makedonie	4/4	3/2	1/2	8/8	7/7	9/9	5/5	2/2	1/2	1/1	1/2	3/4
Rumunsko	8/7	6/5	3/6	10/10	8/8	7/7	7/7	4/4	3/3	5/5	4/4	5/5
Slovinsko	4/3	5/4	1/1	7/7	6/6	5/5	5/5	3/3	2/2	1/1	2/2	3/3
Srbsko	9/9	2/2	5/7	9/9	8/8	9/9	7/7	5/6	2/2	3/5	3/3	4/5

Souhrnný komentář k ratingům:

Dochází k mírné fluktuaci jednotlivých položek 1–9 u všech států. K nejméně výrazným patří momentálně stoupající ekonomická a politická relevance Číny v ČR, Lotyšsku a v Litvě a velký nárůst investic v ČR, Lotyšsku, Bosně a Hercegovině a Srbsku.

Hladina evaluačních bodů je obecně na vzestupu, zejména v konečném průměru (červená čísla, poslední sloupec vpravo). To naznačuje celkové zvýšení zájmu Číny a partnerských zemí navzájem. U menšiny zemí dochází ke stagnaci nebo dokonce úbytku ratingu. V průměru stoupající ratingy a jejich sumarizující průměry lze interpretovat jako individuální

Hladina evaluačních bodů je obecně na vzestupu, zejména v konečném průměru. To naznačuje celkové zvýšení zájmu Číny a partnerských zemí navzájem. V průměru stoupající ratingy a jejich sumarizující průměry lze interpretovat jako individuální vzestup v bilaterálních vztazích.

vzestup v bilaterálních vztazích, ale o přispění diplomatického a administrativního uspořádání formátu 1+16 to nemusí vypovídat vůbec nic, i když přímý i nepřímý vliv lze předpokládat. Posuny v aktualizaci ratingů také negarantují budoucí vývoj.

Nejpřesvědčivěji roste položka relevance investic z ČLR (sloupec 3), tento závěr lze označit jako jeden z hlavních výsledků této ratingové aktualizace. V detailech lze najít několik zajímavých posunů: například výrazný vzestup zájmu Číny (7–9) o Lotyšsko, ČR, Bosnu a Hercegovinu.

Nejpřesvědčivěji roste položka relevance investic z ČLR (sloupec 3), tento závěr lze označit jako jeden z hlavních výsledků této ratingové aktualizace.

Systém bodování nedokáže zachytit případné strategické návaznosti mezi investicemi v jednotlivých regionech jdoucí přes hranice států (Srbsko, Bosna a Hercegovina, Maďarsko).

Situace České republiky

Česká republika má v rámci šestnáctky s Čínou netypickou strukturu ekonomických vztahů, silnou regionální politiku a celkově velmi solidní potenciál. Intenzita českého politického dialogu s Pekingem je zatím nebývalá. Pozoruhodná je také role ostatních ak-

térů mimo vládu, prezidenta a resortního ministerstva, tj. zejména lobbistické skupiny a regionální reprezentace.

Česká republika leží mimo pozemní dopravní koridor ve schématech OBOR, orientuje se více na letecké spojení s Čínou, které zatím expanduje impozantním způsobem.

Jak se vnitřně vyvíjí formát 1+16?

Pokračuje regionalizace čínského pohledu na Evropu. Formát 1+16 je začleněn do institucionální strategie OBOR a do finančního rámce 12. a 13. pětiletého plánu. V rétorice

Česká republika leží mimo pozemní dopravní koridor v schématech OBOR

Peking používá termín „střední a východní Evropa“, i když mluví i o Balkánu a Pobaltí, tj. zatím nedochází k další vnitřní strukturaci.

Státy V4 mají díky tomu určité for-

mální privilegium, ostatní státy šestnáctky jsou v jedné skupině „východní Evropa“. Integrace formátu 1+16 do megaprojektu OBOR pokračuje a krystalizuje do prioritních projektů, zejména v dopravní a logistické infrastruktuře a v energetice.

Projekt OBOR se průběžně adaptuje a s tím se přizpůsobuje i oficiální rétorika Pekingu. Regionální uskupení 1+16 se postupně stabilizuje a upevňuje, celková úroveň politických a ekonomických vztahů mírně stoupá, i když uvnitř sdružení šestnáctky existuje

Regionální uskupení 1+16 se postupně stabilizuje a upevňuje, celková úroveň politických a ekonomických vztahů mírně stoupá, i když uvnitř sdružení šestnáctky existuje určitá fluktuace v nárůstu či úbytku ratingů.

určitá fluktuace v nárůstu či úbytku ratingů. Stoupající ochota Pobaltí pro OBOR je signálem, že tyto prozápadní státy se silnou vazbou na NATO (a k tomu ještě v době rostoucí ruské hrozby a krize na Ukrajině) patrně hodnotí čínské investice do infrastruktury jako strategicky schůdné.

1+16 si buduje institucionální strukturu, tj. kromě Sekretariátu

již vzniklo nebo je v stadiu tvorby zhruba deset společných center regionální spolupráce, která sídlí v jednotlivých zemích. Pozice ČR je strategicky užitečná v sektorech zdravotnictví a regionální spolupráce. Skupina šestnáctky se nadále diferencuje v ekonomických i politických profilech, mírně vzrostl význam Pobaltí, postavení V4 je silné, z hlediska dopravních, logistických a energetických priorit Číny se nadále potvrzuje významné postavení Balkánu.

Ekonomické efekty 1+16 (investice, obchod) jsou většinou nepřesvědčivé, nejlépe vyznívá v hodnocení Balkán. Existují návaznosti mezi projekty v jednotlivých zemích šestnáctky i mimo ni, např. vazby Klajpeda–Minsk; Pireus–Bělehrad–Budapešť. Ačkoliv formát 1+16 nepřináší očekávané větší přínosy v objemu PZI a obchodu, přesto se potvrzuje dlouhodobý zájem ČLR o tento prostor mezi západní částí EU a východní Evropou a Ruskem. Rostoucí strategická vazba ČLR na vybrané státy šestnáctky upevňuje pozici šestnáctky jako celku, i přes určitou vnitřní strukturu a fluktuaci jednotlivých států.

Stanovisko EU a Bruselu k OBOR je pozitivní. OBOR integruje také strategické partnerství EU–ČLR, regionální formát 1+16 je rétoricky čínskou stranou interpretován jako součást širší euro-čínské spolupráce. Přesto tím pochyby Bruselu nekončí.

Mírně vzrostl význam Pobaltí, postavení V4 je silné, nadále se potvrzuje významné postavení Balkánu.

Ekonomické efekty 1+16 (investice, obchod) jsou většinou nepřesvědčivé, nejlépe vyznívá v hodnocení Balkán.

Doporučení pro politiku České republiky

- Využít příznivého období v bilaterálních kontaktech s ČLR. Česká republika se strukturálně vymyká průměru šestnáctky, v přijatých druzích investic z ČLR připomíná spíše západoevropské aktéry.
- Soustředit se na již dobře zvolenou specializaci v rámci 1+16, tj. na regionální agendu a zdravotnictví. Aktivní účast na fórech průmyslu, obchodu, zemědělství, dopravy a logistiky a turismu je určitě žádoucí, avšak bilaterální úroveň kontaktů s ČLR stejně zůstává hlavní.
- Stále silnější soft power Česka je výhodou, investovat do veřejné diplomacie (kultura, sport, média) se vyplatí. Česko má jednu z nejlepších populárních *image* u celé šestnáctky.
- Politika lidských práv (LP) českou bilaterální i regionální pozici v 1+16 pravděpodobně nenaruší, jak ukazuje vlastní zkušenost ČR za poslední tři roky a příklady aktivních zemí v oblasti LP (Pobaltí, Polsko, Slovensko). Peking by byl vylučováním „nezpůsob-

Bilaterální úroveň kontaktů s ČLR stejně zůstává hlavní.

ných“ členů šestnáctky v delikátní pozici vůči celku. Odvetu lze očekávat spíše diskrétně v bilaterální agendě.

- Čína je v ČR mediálně nepopulární, navíc tendence negativního diskurzu dále sílí, zejména v reakci na sporná prohlášení prezidenta Miloše Zemana pro čínská média. Hájit politiku MZV a vlády vůči Číně před veřejností je stále obtížnější.

*Autor je výzkumným pracovníkem ÚMV zaměřeným na téma vztahů Evropy a Číny.
E-mail: furst@iir.cz*

Tento policy paper se opírá o výsledky projektu TB940MZV003, financovaného Technologickou agenturou ČR.